

Motion till riksdagen 2021/22:4209

av **Annika Hirvonen och Leila Ali-Elmi (båda MP)**

Motverka skolsegregationen

Sammanfattning

Skolan ska främja alla barns nyfikenhet och ge varje barn möjlighet att nå sin fulla potential. Men skolsegregationen leder till att alla barn inte får samma chans till en bra utbildning. Om vi vill skapa ett samhälle som håller ihop måste skolan vara en del av lösningen på samhällets problem. Nu är det tvärtom eftersom skolmarknaden som den är utformad idag förstärker skolsegregationen. Dagens system gör därmed skolan till ett hinder istället för en del av lösningen.

Även om en stor del av skolsegregationen beror på den stora bostadssegregationen är en betydande del även beroende av andra faktorer. Faktorer som vi kan påverka genom kloka beslut. Miljöpartiet ser det som mest akut att genomföra följande reformer för att motverka skolsegregationen:

1. **Få bort vinstutdelande aktiebolag i skolan.** Skolan ska inte vara en marknad och vinstutdelningen måste få ett stopp. Skolans syfte ska alltid vara utbildning – aldrig vinst. För en jämlik skola och verklig valfrihet måste vinstintresset bort ur skolsegregationen. Därför behöver dessa aktiebolagsskolor tas bort.
2. **Gör skolvalet fritt och rättvist för alla.** Idag förstärker skolvalet segregationen. Det måste inte vara så. Miljöpartiet vill inrätta ett gemensamt antagningssystem för skolan där ingen ska kunna paxa plats på förhand. Alla barn ska få samma chans att gå i önskad skola, oavsett föräldrar och bakgrund.
3. **Staten ska ta ansvar för skolans likvärdiga finansiering.** Det finns inget mer kortsiktigt än att spara på skolan. Skolorna behöver mer resurser och en finansieringsform som säkrar jämlikheten och långsiktigheten.
4. **Ge alla barn rätt till fritids.** Fritidshemmet är ett viktigt komplement till skolan, men de barn som har störst behov av fritids saknar ofta rätt till fritids. Miljöpartiet vill stärka kvaliteten och likvärdigheten i fritidshem och säkerställa att även de barn vars föräldrar inte arbetar ska få tillgång till fritids.
5. **Fler barn i förskolan.** Skolsegregationen är ett av våra största samhällsproblem, och för att lösa det måste vi börja redan i förskolan. De barn som har tuffast förutsättningar med sig hemifrån tar i lägre utsträckning del av förskolans verksamhet

och när de gör det har de en lägre andel utbildad personal. Samtidigt vet vi att barn som får en bra förskoletid också ges bättre förutsättningar att klara skolan.

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att få bort vinstutdelande aktiebolag i skolan och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra skolvalet fritt och rättvist för alla och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska ta ansvar för skolans likvärdiga finansiering och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge alla barn rätt till fritidshemmet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler barn i förskolan och tillkännager detta för regeringen.

Bakgrund

Skolsegregationen är inte bara skolans största problem, utan hela samhällets. En bra skolgång är den allra viktigaste faktorn för att det ska gå bra i resten av livet. Men idag får inte alla barn samma möjlighet till en bra utbildning – de barn som har tuffast förutsättningar lämnas efter, från förskolan, genom skolan och i fritidsverksamheten.

Skolsegregationen har ökat kraftigt sedan början av 1990-talet. Det innebär att elever med goda förutsättningar att lyckas väl i skolan i allt högre utsträckning går på andra skolor än elever med mindre goda förutsättningar. Även om skolsegregationen till största del beror på en ökad boendesegregation, beror en inte obetydlig andel på andra orsaker.

Skolvalet och den växande andelen elever i fristående skolor bidrar till skolsegregationen eftersom elever på fristående skolor i genomsnitt har en betydligt starkare socioekonomisk bakgrund än elever på kommunala skolor. Elever med olika bakgrund möts alltså i allt lägre grad i den svenska skolan.

Att motverka skolsegregationen och säkerställa en bra skolgång för alla handlar inte bara om varje barns rättigheter. Det handlar också om att skapa ett tryggt samhälle, om att motverka grogrunden för kriminalitet och utanförskap. I det är skolan central – alla skolor måste vara bra skolor.

Få bort vinstutdelande aktiebolag i skolan

Dagens vinstjakt står i vägen för arbetet för ett tryggt och tillitsfullt samhälle som håller ihop. Skolan ska kompensera att barn har olika förutsättningar med sig hemifrån, men den samlade forskningen visar att vårt friskolesystem har ökat skolsegregationen.

Marknadslogiken driver på skolsegregationen eftersom de vinstutdelande skolbolagen tjänar pengar på den. Det är lönsamt att undervisa elever till högutbildade. Det

är dyrare att undervisa barn med funktionsnedsättningar från resurssvaga familjer. De elever som behöver mer stöd blir oftare kvar på andra skolor som utarmas på resurser. Ju fattigare de bortvalda skolorna blir, desto rikare blir de vinstutdelande aktiebolags-skolornas ägare. Så länge nästan var sjunde elev (13,8 procent) går ut grundskolan utan behörighet till gymnasieskolans nationella program är det direkt stötande att inte varenda skattekrona avsedd för skolan stannar i skolan.

Vinstfrågan handlar inte om att alla friskolor är dåliga, utan om vad marknadslogiken gör med alla skolor. Nästan oavsett vilket problem i skolan vi börjar nysta i så återkommer vi till att marknadsskolan är en del av problemet. Fler glädjebetyg, mer behov av kontroll och dokumentation och mindre tid för eleverna.

För att behålla de många välfungerande friskolor vi har idag behöver ett vinstförbud utformas och fasas in så att dessa skolor kan fortsätta att existera i en annan form, som till exempel stiftelser, kooperativ eller så kallade svb-bolag. Efter att Chile förbjudit vinster i skattefinansierade skolor har de privata skolorna fortsatt att drivas under andra former, så vi vet att det går att göra.

Gör skolvalet fritt och rättvist för alla

Miljöpartiet vill ha ett fritt och rättvist skolval för alla. Kötid som urvalsgrund ökar skolsegregationen. Skolvalets segregeringseffekter behöver minskas genom att möjligheten att på förhand paxa plats på vissa skolor slopas. Kösystemet ger dessutom barn olika chans att få gå på den skola som deras föräldrar önskat. Miljöpartiet anser att alla barn ska ha samma chans att gå i önskad skola, oavsett föräldrarnas inkomst, utbildningsnivå eller adress. Därför vill vi ta bort kötid som urvalsgrund.

Urvalsgrunder som syskonförtur och verksamhetsmässiga samband ska få användas av alla skolor och vi vill att skolhuvudmännen ska verka för en allsidig social sammansättning av elevgrupperna. Vi vill även att alla föräldrar ska önska skola till sina barn under samma tid i ett system som inkluderar alla skolor, såväl kommunala som fristående. Ett sådant system bör administreras av Skolverket på regional nivå.

Staten ska ta ansvar för skolans likvärdiga finansiering

Miljöpartiet kan aldrig acceptera ett samhälle där barn får olika livschanser beroende på vilken skola de går i. Alla elever ska få en ärlig chans, ha rätt att växa och utmanas, lyckas och utveckla sina talanger i skolan. Alla elever ska få den tid de behöver med sina lärare. Alla elever och vårdnadshavare måste kunna känna tillit till deras närmsta skola.

För att alla elever ska få tillgång till en jämlik utbildning av god kvalitet behöver de skolor som har störst behov få mest resurser. Dessa skolor ligger ofta i utsatta områden i våra större städer eller på landsbygderna. Efter Skolkommisionens förslag införde Miljöpartiet i regering en unik förstärkning av den statliga finansieringen av grundskolan och förskoleklassen som fullt utbyggd innebär 6,2 miljarder kronor årligen för ökad jämlikhet i skolan. Stödet fördelas så att resurserna viktas med hänsyn till socioekonomiska faktorer så att alla får mer men de kommuner och skolor som har det tuffast

får mest. Det är av mycket stor betydelse att staten fortsatt tar ansvar för att finansiera skolans likvärdighet och att takten för utbyggnaden av stödet ligger fast.

På längre sikt behöver staten ta det ekonomiska ansvaret för att alla elever ges rätt till en grundnivå av centrala delar av skolans verksamhet, såsom undervisning och elevhälsa. Vi vill följa den plan som togs fram av Skolkommissionen, där forskning och profession samlades, för ökat statligt ansvar för skolans finansiering och minskad skolsegregation.

Skolan får aldrig mer bli krockkudde i den kommunala ekonomin i nästa lågkonjunktur. Om vi gör det både sviker vi våra unga och bygger en svagare grund för framtida utveckling. Det krävs nu en nödbroms mot nedskärningar.

Ge alla barn rätt till fritids

Fritids är ett viktigt komplement till skolan som stödjer barnens lärande och ger både social och språklig träning. Fritids kan fylla en viktig roll i att stötta barnen med tuffast förutsättningar att klara skolan. Men de barn som har störst nytta av fritids saknar ofta rätten att gå där. Ett barn med långtidsarbetslösa föräldrar eller som av andra skäl befinner sig i en utsatt miljö riskerar att gå miste om allt som fritidshemmet erbjuder under hela sin skolgång när bara barn till föräldrar som arbetar har rätt att gå där.

Under 2018 var 56 procent av alla 6–12-åringar inskrivna i fritidshem men i socialt utsatta områden var den siffran bara 46 procent. Ännu större skillnad var det när man bara tittar på 6–9-åringarna: totalt var 83 procent inskrivna, men i dessa områden var andelen 68 procent. Det är också stora skillnader i deltagande sett till födelsebakgrund. I ålderskategorin 6–9 år det en skillnad på 28 procentenheter mellan barn som är inrikes födda med två inrikes födda föräldrar jämfört med barn som är utrikes födda.

Vi har sett hur grupperna ökat i storlek och förutsättningarna för pedagogerna i fritidshemmet försämrats under en lång period. Därför behöver en reform för att ge alla barn rätt till fritids kompletteras med satsningar på kvaliteten och likvärdigheten i fritidshemmet. Det kan handla om bättre stöd till verksamheten, riktmärken för gruppernas storlek och tydligare krav på lokalernas utformning.

Fler barn i förskolan

Förskolan har en viktig roll i att kompensera för skillnader i barns uppväxtvillkor. Vi vet också att deltagande i förskola har betydelse för barnets framtida skolresultat. I Sverige går idag nästan alla barn i förskola, men bland de barn som inte deltar kommer en större andel från familjer bosatta i områden med större socioekonomiska utmaningar. Ofta finns det också fler barn med annat modersmål än svenska i dessa områden, samtidigt som det arbetar färre legitimerade förskollärare och utbildade barnsköterskor här.

Miljöpartiet vill inrätta ett likvärdighetsbidrag för förskolan, liknande det vi i regering drivit igenom för skolan. Fullt utbyggd skulle satsningen omfatta två miljarder kronor årligen. Medlen skulle komma alla förskolor till del och fördelas utifrån ett socioekonomiskt index. Dessa jämlikhetsmiljarder skulle kunna användas till att anställa fler pedagoger, höja lönerna, erbjuda personalen bättre kompetensutveckling eller öka tillgången på specialpedagoger, utifrån de lokala behoven.

Vi vill också att alla barn som inte redan går i förskolan aktivt ska erbjudas en förskoleplats varje år från tre års ålder och att kommunerna återigen ska ha ansvar för att följa upp de barn mellan tre och fem år som inte tar del av förskolan.

Annika Hirvonen (MP)

Leila Ali-Elmi (MP)